

**BRETTON WOODS İKİZLERİ:
AŞIRI YOKSULLUK VE DERİNLEŞEN EŞİTSİZLİK**
**BRETTON WOODS TWINS:
EXTREME POVERTY AND RISING INEQUALITY**

Mustafa SOBA*, Saadet Yağmur KUMCU, Özden Sevgi AKINCI*****

* Doç. Dr., Uşak Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, mustafa.soba@usak.edu.tr,
https://orcid.org/0000-0001-9008-6474

** Öğr. Gör., Uşak Üniversitesi, Ulubey Meslek Yüksekokulu, Finans Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü,
yağmur.kumcu@usk.edu.tr, https://orcid.org/0000-0001-9220-7030

*** Öğr. Elm., Uşak Üniversitesi, Ulubey Meslek Yüksekokulu, osevgiakinci@hotmail.com,
https://orcid.org/0000-0002-9250-4446

ÖZ

İnsanlığın ekonomik hayatına kazandırdığı yararlar ne kadar büyük olsa da ve insan toplumunun evriminin doğasında olan bir özellik olarak öne çıkmışsa da, küreselleşme sürecinin şimdiye kadar eşi görülmedik şiddeteki yoksulluğu ve eşitsizliği de beraberinde getirdiği genel olarak kabul edilmektedir.

Bu çalışmada, öncelikle Bretton Woods (BW) İkizleri olarak da anılan Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF)'nin eşitsizliklerin giderilmesi ve yoksulluğun azaltılması sürecinde izlediği yollar incelenmiştir. Ardından sürdürülebilir ekonomik büyüme yoluyla yoksulluğun azaltılması yönündeki çabalar değerlendirilmiş ve ekonomik krizlerin yoksulluk üzerindeki etkilerine değinilmiştir. Son olarak küresel anlamda bütünleşen tek evimiz olan yerküremizde, gerçek anlamda yeşerebilecek küresel bir işbirliğinin, eşitsizliğin ve yoksulluğun giderilmesi yolundaki çabalara yansıtılabileceği olumlu etkisi vurgulanmıştır.

Çalışmanın ekonomik kalkınmaya ve refah ekonomisine katkıda bulunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bretton Woods İkizleri, Eşitsizlik, Yoksulluk, Küresel İşbirliği

Jel Kodları: E50, O50, I32

ABSTRACT

Despite its remarkable benefits in favor of humankind's economic life are obvious and itself is an intrinsic feature of the evolution of human society, there is a consensus that the globalization process also brought into being an extraordinary severe poverty and inequality.

This paper initially explores the policies of the International Monetary Fund and the World Bank (also known as Bretton Woods Twins) toward the process of poverty reduction and elimination of inequality. Afterwards, struggles regarding to reduce poverty by sustainable economic growth evaluated and a brief discussion follows on influences of the economic crises on poverty. The final section emphasizes a possible appearance of global collaboration and its positive influence in reducing poverty and eliminating inequality on our globally integrated earth, our only home.

The aim of the present paper is to contribute for the economic development and the welfare economy.

Keywords: Bretton Woods Twins, Inequality, Poverty, Global Collaboration

Jel Codes: E50, O50, I32

1. GİRİŞ

Az gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkelerin makroekonomik istikrarlarını sağlamak üzere omuz omuza çalışan ve Bretton Woods İkizleri olarak da bilinen Dünya Bankası ile Uluslararası Para Fonu'nun, yoksulluğun azaltılmasına yönelik katkılarını sunarken kullandıkları yöntemler sürekli olarak tartışma konusu olmaktadır. Özellikle 1970'lerin sonuna doğru başlattıkları ve günümüzde de sürdürdükleri ve uyguladıkları istikrar ve yapısal uyum programlarının eşitsizliklerin artması bağlamında öne çıktığı savunulmaktadır. Bu bağlamda ele alındığında yoksulluğun azaltılması ve eşitsizliğin giderilmesi çabalarına bulunabilecekleri katkılar açısından sözü edilen kurumların önemli bir role sahip oldukları söylenebilir. IMF ve Dünya Bankası sundukları raporlarda, dünya çapındaki ekonomik büyümeye ve kişi başına gelir artışındaki iyileşmeye dikkat çekmekte ve 1990'lı yıllardan bu yana alınan ekonomik önlemlerin arada yaşanan bir dizi krize rağmen aşırı yoksulluğun azaltılabilmesi anlamında 2000 yılından itibaren giderek daha olumlu sonuçlar verdiğini ve aşırı yoksulluk sınırı altında kalanlar oranının 2013 yılından itibaren %11'lere gerilediğini açıklamaktadırlar (IMF 2016). Dünya Bankası'nın aşırı yoksulluğun azaltılması yönündeki bu tür açıklamaları Milenyum Kalkınma Planı hedefleri doğrultusundaki 2015 ve 2030 hedefleri ve bu hedeflerine yönelik raporlarında yer almaktadır.

Yalnızca ekonomik istatistiklere göz gezdirmek dahi günümüzdeki dünya koşullarının zorluğunu göz önüne sermeye yeterli olabilmektedir. Dünya nüfusunun en yüksek gelire sahip ülkelerinde yaşayan beşte biri ile en düşük gelire sahip ülkelerinde yaşayan beşte biri arasındaki uçurum her an genişlemeye devam etmektedir. BM Gelişme Programı tarafından yayımlanan 1999 İnsan Gelişimi Raporu, 1990 yılında bu boşluğun 1/60 oranını temsil ettiğini gözler önüne

seriyordu. Yani, insanlığın bir bölümü dünya servetinin yüzde altmışından faydalanma imkânına sahip oluyorken, nüfusun diğer kısmı, yaşamını bu servetin ancak yüzde birine göre sürdürmeye uğraşıyordu. 1997'ye kadar, küreselleşmenin hızlı ilerleyişinin ardından, bu uçurum sadece yedi yılda 1/74'e genişlemişti ve ilerleyen dönemlerde 1/80'e ulaşmıştı ve bu uçurum halen derinleşmeye devam etmektedir (IMF 2016). Bu tablo bile, bu iki uç arasındaki şeritte yer alan ve çoğunluğu oluşturan milyonlarca insanın durmadan yoksullaşmasını hesaba katmamaktadır. Bu sorunun, denetim altına alınmak şöyle dursun, giderek hızlandığı anlaşılmaktadır.

IMF'nin ve Dünya Bankası'nın aşırı yoksulluk ve doğal olarak eşitsizliğin önüne geçilmesinde yapabilecekleri açısından, umutlar bu kurumların hızlı reform geçirmelerine odaklanmış durumdadır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin adı geçen kurumlardaki temsil gücü bu tür reformların daha etkili ve geciktirilmeden yapılabilmesine olanak vermemektedir. Ayrıca her türlü reforma muhalefet eden ve onları iç politika malzemesi olarak kullanan Amerika Birleşik Devletleri (ABD), önemli kararların alınması ve uygulanması için yapılan oylamalarda gerekli olan %85'lik oy oranı zorunluluğuna karşı %16,52'yi bulan kendi oy gücünü kullanmaktadır. IMF'nin 2016 raporuna göre, Amerikan Kongresinin onayını beklemek durumunda kalan On dördüncü kota reformu altı yıllık bir gecikmeyle Ocak 2016'da uygulamaya konulabilmiş ve yine ABD'nin iç politika malzemesi olarak kullanmasına araç olan ve on dördüncü kota reformunun gecikmiş olması sebebiyle zaten gecikmiş olan on beşinci kota reformu da 'eğer bir aksilik olmazsa' 2019 baharına yetiştirilmek üzere planlanabilmiştir. Aslında bu güçlük, IMF raporlarında da son yıllarda sıklıkla vurgulanmaya başlanmıştır (IMF 2017a, IMF 2017b).

29 Ocak - 7 Şubat 2018 tarihleri arasında gerçekleştirilen ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik stratejilere odaklanan BM Sosyal Kalkınma Komisyonunun 56. oturumuna yansıyan ifadelerde, yoksulluğun azaltılarak sona erdirilebilmesinin, ne kadar özenle ve yetkinlikle tasarlanıp uygulansalar da sosyo-ekonomik politikalarda iyileştirmeler yapılmasından daha fazlasını istediği vurgulanmıştır. Yoksulluk konusunun nasıl anlaşıldığının ve yoksulluk konusuna yaklaşımın derinlemesine yeniden düşünülmesini gerektirdiğinin de altı çizilmiştir.

Bu çalışmada, öncelikle Bretton Woods İkizleri olarak da anılan Dünya Bankası ve IMF'nin, eşitsizliklerin giderilmesi ve yoksulluğun azaltılması sürecinde izlediği yollar incelenmiş, ardından sürdürülebilir ekonomik büyüme yoluyla yoksulluğun azaltılması yönündeki çabalar ve ekonomik krizlerin yoksulluk üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Son olarak küresel anlamda bütünleşen tek evimiz olan yerküremizde, gerçek anlamda yeşerebilecek olan küresel işbirliğinin, eşitsizliğin ve yoksulluğun giderilmesi yolundaki çabalara yansıtılabileceği olumlu etkisi vurgulanmıştır.

2. YOKSULLUĞUN TEMEL NEDENLERİ

Yoksulluğun nasıl tanımlanabileceği ve yoksulluk kavramı literatürde oldukça tartışmalıdır ve bu çalışmanın kapsamını aşabileceğinden sözü edilen yönlerine kısaca değinilecektir.

Yoksulluğun en büyük nedeninin düşük üretkenlik olduğu belirtilmiştir. Yoksul insanlar yoksuldur çünkü onların sağlık ve eğitim gibi diğer gereksinimleri şöyle dursun, çabaları ancak kendi kendilerine ve evlerine yeterli olabilecek gıdayı sağlayabilecek üretimi yapmaya yeterli olabilmektedir. Düşük üretkenliğin çeşitli ve çok yönlü nedenlerinin olduğu anlaşılmaktadır. Bunlardan birinin, kredi olanaksızlığı nedeniyle üreticilerin,

ürünlerini ve dolayısıyla gelirlerini arttırabilecekleri yatırımı yapamamalarından kaynaklanabileceği belirtilmektedir. Diğer yönlerinin, yeni ve iyi teknolojilere erişememe, beceri, bilgi, iş fırsatları eksikliğinin ya da yeni donanımlar veya teknolojiler elde edebilme imkânını azaltan pazar darlığının olabileceği ifade edilmektedir. Ya da genellikle hükümet ile işbirliği içerisinde olan sömürücü ayrıcalıklılar grubunun, kendi güçlerini tehdit edebileceği yaklaşımıyla, ekonomik koşullarda olabilecek herhangi bir yeniliğin önünü tıkamalarından da kaynaklanıyor olabileceği gibi; yoksulluğun temel nedenlerinin bunlardan bir veya birkaçında aranabileceği ifade edilmektedir (Rodrik, 2011:137).

Yoksulluğun iki türünün olduğu genel olarak kabul edilmiştir. Birincisi mutlak yoksulluk, ikincisi ise göreceli yoksulluktur. Mutlak yoksulluğun hesaplanmasında iki yöntem kullanılmaktadır. İlki '*Temel Gereksinimler Yaklaşımı*'dir. Kişinin yaşamını sürdürebilmesi için en düşük seviyede alınması gereken giyim, gıda, eğitim, sağlık ve barınma harcamalarının hesaplanması ile ilde edilir. Diğer yöntem ise '*Minimum Gıda Sepeti*'dir. Kişi başına alınması gereken günlük kalori miktarı temel alınır. Belirlenen kalori miktarının altında besin alan bireyler yoksul kategorisinde değerlendirilir. Göreceli Yoksulluk ise temel gereksinimlerini sağlayabilen, fakat bireysel kaynaklarının yeterli olmayışı nedeniyle toplumda mevcut olan genel refah seviyesinin altında kalan ve sosyal açıdan topluma katılmaları engellenmiş olan kişileri içerir. (Yanar ve Şahbaz, 2013: 60).

BM ve bağlı kurumları çalışmalarını göreceli yoksulluğu göz önünde bulundurarak yapmaktayken, Dünya Bankasının göz önünde bulundurduğu ve çalışmalarını üzerine oturttuğu yoksulluk türü ise mutlak yoksulluktur.

Dünya Bankasının belirlediği esaslara göre günlük geliri asgari 2400 kaloriye denk olan gıdayı elde etmeğe yeterli olmayanlar mutlak yoksul olarak tanımlanmaktadır.

Kişi başına mutlak yoksulluk sınırı ülkeden ülkeye değişmektedir. Az gelişmiş ülkeler (AGÜ)'de günde \$1, Latin Amerika ülkelerinde \$2, Türkiye'nin de yer aldığı Doğu Avrupa ülkelerinde \$4, gelişmiş ülkelerde \$14,4 şeklinde belirlenmiştir. Diğer yandan günde bir dolardan daha az gelir elde edebilen ve açlık sınırının altında yaşamak durumunda kalan ve mutlak yoksul olarak adlandırılan insanlar, insanlığın neredeyse yüzde otuzunu oluşturmaktadır (Çak, 2007: 18).

19. yüzyılın başından itibaren ülkeler içindeki eşitsizlikler küresel eşitsizliğin baskın bileşeni olmuştur. Zamanla, Sanayi Devriminin yararlarından pay alan ülkelerle pay almayanlar arasındaki ekonomik büyüme oranlarındaki farkın artması bu genel resmi değiştirmiştir (Rodrik, 2017:2). Sanayi Devrimi'nin şafağında dünyanın en yoksul ekonomisi ile en zengini arasındaki gelir eşitsizliğinin yaklaşık olarak 1/2 oranında seyretmekte olduğu ve ülke unsurları arasındaki küresel eşitsizliğin önemsiz bir düzeyde olduğu belirtilmektedir. Bugün ise bu oranın 1/80'in de üzerine çıktığı ve küresel eşitsizliğin geri dönülmesi çok zor olarak derinleştiği ifade edilmiştir (Rodrik, 2013: 14-15). Bu eşitsizliklerin 20. yüzyılda yoğunlaşarak ve hızlanarak derinleşmesi ve yoksulluğun katlanarak artışının nedeni olarak, çoğunlukla gelişmiş ülkelerin çıkarlarını gözeterek çalışmak durumunda olan IMF ve Dünya Bankası'nın politikaları gösterilmektedir.

3. BRETTON WOODS İKİZLERİNİN YOKSULLUĞUN AZALTILMASI VE EŞİTSİZLİĞİN GİDERİLMESİ SÜRECİNDE KATKILARI

BW İkizleri, kurulma aşamalarından itibaren yoksulluğu ve eşitsizliği gündemlerinde tutmuş ve onlara bakış açıları ve onlarla mücadele ederken kullandıkları yöntemler sürekli olarak evrim geçirmiştir. IMF, ülkelerin kısa vadeli finansal sorunlarının giderilmesine yönelik başat çalışmalarını yürütürken, öte yandan genel yaşam standartlarının

arttırılması ve yoksulluğun uzun vadeli çözümü için 1980'li yılların başından itibaren artan bir biçimde yapısal reformlara odaklanmış ve kısa vadede yoksulların sorunlarını en aza indirgeyecek önlemler almaya çabalamıştır. Genel olarak bakıldığında da yapılan çalışmaların tamamında yoksulluğun azaltılmasının ve eşitsizliklerin giderilmesinin büyümeye endekslediği görülmektedir. İki ayrı dönemin IMF direktörlerinin (*Jacques de Larosière, 1978–87 ve Michel Camdessus, 1987–2000*) konuyla ilgili olarak kendi dönemlerinde yapılan bazı çalışmaların istenen sonucu verememesi üzerine yaptığı açıklamalar, sözü edilen bakış açılarının ve yöntemlerin evrimine ışık tutacak niteliktedir:

Jacques de Larosière (1986);

...iyileştirmenin büyüme ile çatışmaması gerektiği ve temel insan gereksinimlerinin korunması meselesine gelince, ikincisinin birincisinin sonucu olarak kendiliğinden oluşabileceği anlaşılmalıdır... İyileştirmenin büyüme ile uyumunun boyutu ve yaşam standartlarının geliştirilmesi iyileştirmelerin büyük ölçüde hangi biçimde yapıldığına bağlıdır (Boughton, 2001: 687).

Michel Camdessus (1992);

“Zorluklarla baş etmeğe koyulan ülkeler adına yürütülen birçok çalışmaya baktığımda –kimine göre kurtarma operasyonları– eksik olan temel öğenin – Birleşmiş Milletlerin ve bağlı kuruluşlarının övgüye değer çabalarına rağmen– iyileştirmelerin kapsadığı kısa vadeli insan maliyetinin yeterince göz önünde bulundurulmayı veya bir piyasa ekonomisine geçiş olduğunu söyleyebilirim (Boughton, 2001: 687).

Dünya Bankasının yoksullukla mücadele konusundaki rolünü, bölgelerdeki ve ülkelerdeki yoksulluğun izlenmesi ve analiz edilmesi, yoksulluğun azaltılması yolunda küresel politikaların oluşturulması, yoksullukla mücadelede seçilen politikaların sosyal etkilerinin değerlendirilmesi şeklinde üç grup altında toplamak mümkün olabilir. 1980'li yıllara

gelinirken gerek az gelişmiş ülkelerin sayıca çoğalmaları gerekse birçoğunun önemli ekonomik dar boğazlara girmesi, hem Dünya Bankasını hem de IMF'yi geliştirmekte olan ülkeler (GOÜ) ve AGÜ'nün sorunlarına yönelik yapısal reformlar oluşturmaya ve uygulamaya yönlendirmiştir. Bazı ekonomistler bu durumun biraz da zorunluluğa ve karşılıklı ihtiyaç temeline dayanmakta olduğunu savunmaktadırlar. Onlara göre Dünya Bankası'nın GOÜ'nün sorunlarına yönelik bu politika değişikliğinin kaynağında; nüfus açısından değerlendirildiğinde GOÜ'nün gelişmiş ülkelere göre daha büyük bir pazarı ellerinde bulundurmaları, üreticiler için ucuz işgücünün kaynağı olmaları, bazı GOÜ'nün aşırı borç batağına saplanmalarının borç veren (kreditör) ülkeleri riske atmaları vb. nedenler yatmaktadır (Çak, 2007: 28).

Bretton Woods Konferansı sırasında ABD'nin öne sürdüğü uluslararası kalkınma taahhüdünün esasları o dönemin ABD bürokratları tarafından genel olarak kabul görmekteydi. Bretton Woods konferansının açılış konuşmasında dönemin ABD Hazine Bakanı Henry Morgenthau tarafından da bu taahhüdün altı çizilmiş ve "yeryüzünün tüm ülkeleri ve halkları için hoşnut edici bir yaşam standardının" oluşturulmasının gereği vurgulanmıştı. Bunlar onun sözleridir: "*Refah da, barış gibi aynı biçimde bölünmezdir. Oraya buraya dağılmış olarak şans eseri refahı elde edemeyiz veya başkalarının pahasına ondan yararlanamayız. Her nerede var olursa olsun yoksulluk, tümümüze gözdağı vermekte ve her birimizin rahatını sinsice aşındırmaktadır*" (Helleiner, 2015: 5).

Konferans sırasında sözü edilen uluslararası kalkınma hedeflerinin Latin Amerika başta olmak üzere Çin ve Hindistan gibi dünyanın birçok yoksul bölgesi tarafından da güçlü bir biçimde destek gördüğü belirtilmiştir. Gelişme yolunda olan ülkeler, ABD ve diğer ülkelerin bu düşünceyi desteklemiş olmalarından da son derece memnun görünmekteydi. Konferans katılımcısı olan Hindistan Rezerv Bankası İdarecisi Chintaman Deshmukh, konferans dönüşünde bir dinleyici kitlesine şöyle hitap

etmiştir: "*Anlaşılan o ki, yoksulluğun ve bolluğun bulaşıcı olduğu görüşünü artık hepimiz paylaşıyoruz. İster uluslararası alanda olsun ister ulusal, komşumuzun tarafı yabancı otlarla kaplıyken, bahçenin kendimize ait yanını hoş görünümüne tutabileceğimizi umamamız.*" (Helleiner, 2015:8).

Helleiner, bu ifadeleri paylaştıktan sonra, Bretton Woods mimarlarının bu taahhüdünün, günümüzde uluslararası ekonomi düzeninin kendi kalkınma çıkarlarına uyumlu olarak düzenlenmesi uğrunda baskı yapan gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler tarafından hatırlanması gerektiğini ifade etmiştir (Helleiner, 2015: 8). Gerçekten de dünyanın en yoksul bölgelerindeki doğal kaynaklardan o bölgelerin insanlarından kat kat daha fazla yararlanan gelişmiş ülkelerin, bütünüyle bir bakış açısıyla politika oluşturmalarına olan ihtiyacın acil bir durumun ötesine geçtiği anlaşılmaktadır.

3.1. Yoksulluğu Azaltma Yönünde BW Kurumları Tarafından Tasarlanan Programlar ve Sahiplenme

Küreselleşmenin ve teknolojik değişimlerin gizli yararlarına rağmen, 1980'li ve 1990'lı yıllar boyunca dünyamızda yoksulluğun arttığı ve GOÜ'de büyümeyle ilgili beklentilerin azaldığı belirtilmiştir. Kapsamlı Kalkınma Çerçevesi (Comprehensive Development Framework - CDF)'nin böyle çetin koşulların ortamında 1999'da Dünya Bankası tarafından başlatıldığı ifade edilmiştir. 1999 yılında Dünya Bankası Başkanı Wolfensohn, Banka'nın "*yoksulluğun giderilmesine çözüm bulmak ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak açısından kendine özgü işlevleri barındıran bir kurum olduğuna*" değindikten ve kardeş kurum olan IMF ile BM'nin ilgili birimleri ve Dünya Ticaret Örgütü'yle koordinasyon içerisinde çaba göstermelerinin yararını belirtmesinin ardından, kalkınmayla ilgili bakışını "çift yönlü bilanço", "çift yüzü olan madalyon" şeklindeki örneklerle açıklamayı denemiş ve genel olarak yok sayılan "diğer yüzün" ele alınmasına yönelik gereksinimi

vurgulamıştır: “*madalyonun bir yönünde makroekonomik ölçütler vardır, öteki yönünde de yapısal, toplumsal ve insani unsurlar. Madalyonun her iki yüzünün bütünsel olarak değerlendirilmesi gerekmektedir*” (Yavuz, 2007:185)

Dünya Bankası'nın ortaya koyduğu CDF sonradan koşullarının içerisine, yasa ve yönetim meselelerini de almıştır. Bu nedenle koşulluluğun, CDF programı uygulanan ülkelerde ortaya konulan reformlar uzun vadeli çıkarlarını gözetse de gözetmese de ülke içi yönetiminin giderek artan yetkisizliğinin önemli bir nedeni olarak görüldüğü ifade edilmiştir (Stewart ve Wang, 2006:290).

Yoksulluğa yeniden vurgu yapmasıyla olumlu, fakat yaklaşım olarak tartışmalı olduğu belirtilen CDF'nin, kalkınmaya yönelik yeni anlayışın yerelliği, katılımcılığı ve sivil toplumları içeren kavramlardan istifade etmesiyle de eleştiriler almıştır. Böyle bakıldığında, önerilmiş yöntemlerin uygulanması ve çıktılarının ölçülmesi açısından karşılaşılan güçlükler ile katkı yaptığı kalkınmaya yönelik söylemlerin küresel yönetim ve neoliberalizmdeki içlemsel doğanın değerlendirilmesindeki rolü öne çıkmaktadır. Öte yandan, CDF, uygulanabilirlik ve/veya içerik yönünden eleştirilmişse de Washington Uzlaşması sonrasındaki dönemde kalkınmaya özgü anlayışı yönlendiren yaklaşımlar arasında sayılmaktadır (Yavuz, 2007:193).

IMF, en yoksul ağır borçlu ülkelerin kalkınma sürecine yardımcı olabilmek adına imtiyazlı borçlanma kolaylıkları geliştirmiştir. Bunlar: Yapısal Uyum Kolaylığı (Structural Adjustment Facility - SAF), Genişletilmiş Yapısal Uyum Kolaylığı (Enhanced Structural Adjustment Facility – ESAF) ve Yoksulluğu Azaltma & Büyüme Kolaylığı (Poverty Reduction and Growth Facility – PRGF) olarak açıklanmıştır.

SAF, az gelişmiş ülkelere imtiyazlı borç sağlamak ve bu ülkelerin orta dönemli makroekonomik uyum politikalarını ve yapısal reformlarını desteklemek üzere

1986 yılında oluşturulmuştur. SAF'tan yararlanan bir üye ülke için IMF ve Dünya Bankası'nın önderliğinde orta dönemli politika çerçevesinde 3 yıllık bir gelişme programı uygulanmaktaydı. 5,5-10 yıl içerisinde geri ödenebilen bu kolaylık için %0,5 faiz uygulanmaktaydı. IMF, Kasım 1993'ten itibaren SAF kapsamında yeni taahhütlerin yapılmayacağını duyurmuştur (Lastra, 2001: 15).

ESAF, 1987'de oluşturulmuş ve 1994'de genişletilmiştir. SAF ile aynı nedenlerle oluşturulan ESAF, yapısal politikaların kapsam ve etkinliği, denetim mekanizması ve fon kaynağı bakımından bazı farklılıklar göstermektedir. Üst limit üye ülke kotasının % 50'sidir. 5-10 yıl içerisinde geri ödenebilen bu kolaylık için %0,5 faiz uygulanmaktaydı. ESAF'tan yararlanmış olan ülkelerin neredeyse hepsi HIPC¹ kapsamına dâhildir (Lastra, 2001: 16).

ESAF adı, IMF tarafından Kasım 1999'da daha olumlu bir izlenim bırakacak bir isim olacağı düşünülen PRGF olarak değiştirilmiştir. Düşük gelire sahip üye ülkelere sağlanan PRGF ayrıcalıklı bir destek olarak oluşturulmuştur. 5,5-10 içerisinde geri ödenebilen bu kolaylık için %0,5 faiz uygulanır (Erdinç, 2007:104). IMF bu kolaylığın kapsamını genişletmiş ve sürdürülebilir büyümeyi beslemenin yanında hedefleri arasına ödemeler dengesi konumlarını kayda değer ölçüde güçlendiren programları desteklemeyi de eklemiştir. 10 Aralık 1999'da bu yeni kolaylığın ilk kullanıcısı olmuştur (Lastra, 2001: 16).

PRGF kredisinden yararlanmak isteyen üye ülkeler çoğunlukla HIPC kapsamında bulunan ülkelerdir. Ükelere bu kapsamda verilecek olan kredi miktarları ve düzenlemeleri, ülkeler tarafından hazırlanan PRSP'lerde² belirlenmekte ve sunulan bu

¹ HIPC: Heavily Indebted Poor Countries (Ağır borçlu yoksul ülkeler)

² PRSP: Poverty Reduction Strategy Papers, Ülkelerin içinde buldukları makroekonomik durumun ve uygulanacak olan programların

raporlar IMF ve Dünya Bankası yetkilileri tarafından incelenmektedir. İncelenen raporlar sonucu yapılan yardımlar, ülkenin durumu göz önüne alınarak, ayrıcalıklı kredi ve bağış şeklinde olabilmektedir. PRGF destekli programların düzenlenmesinde ve hedeflerin belirlenmesinde ülkedeki yoksulluk ve temel makroekonomik politikaların sosyal etkileri de esas alınmaktadır. Bu doğrultuda IMF'nin önerdiği makroekonomik politikalar ve bununla ilintili yapısal reform uygulamaları da kapsam içerisinde bulunmaktadır. Söz konusu öneriler içerisinde; kur rejimi, vergi politikaları, daha etkin mali yönetim, bütçe idaresi, mali şeffaflık ve gümrük vergileri ile birlikte kamu kaynaklarının yönetimi, şeffaflık ve hesap verilirlik konularında da düzenlemeler yer almaktadır. PRGF'nin finansmanı için belirlenen kaynaklar genellikle üye ülkelerin merkez bankaları, hükümet kaynakları ve piyasa uyumlu faiz fonlarıyla çalışan kurumlardır. Bağışlar ise IMF'nin kendi kaynaklarından veya bu konuda gönüllü olan üye ülkelerden sağlanmakta ve toplanan rezervlerin bir kısmı güvence olarak saklanmaktadır (Gedikoğlu, 2005: 115).

SAF uygulanırken o zaman farklı bir adı (Policy Framework Paper) olan PRSP'ler ülkelerin IMF ve Dünya Bankası çalışanları yardımıyla kendi yetkilileri tarafından hazırlayacakları olan belgeler olarak tasarlanmışsa da 1990'lar boyunca ülke yetkilileri yardımıyla Washington'da IMF ve Dünya Bankası çalışanları tarafından hazırlanmıştır. Fakat programdan yararlanan ülkelerin kendi ülkelerinde gerçekleştirilen çalışmaları daha çok sahiplenebilmesi adına PRGF'nin 1999'daki ilk tasarısında PRSP'nin *ülkenin kendi içerisinde* ve parlamenterlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve diğerlerinin geniş katılımıyla hazırlanması zorunluluğu yer almıştır. Amaç sadece ekonomik büyümeyi güçlendirme ve yoksulluğu azaltmayı

hedefleyen strateji planlarını oluşturmaktan öteydi. Aynı zamanda PRSP'nin ülkenin kendi siyasi reformlarını sahiplenmesini geliştirmek adına bir *süreç* olarak kullanılması amaçlanmıştı. Bu konuda çok yol alındığı, fakat daha alınması gereken çok yol olduğu ifade edilmektedir (Boughton, 2006: 28).

Sahiplenmenin işleyiş açısından oldukça önemli olduğu ve bunun koşulluluk ilkesi tarafından zarar görmemesi gerektiği, sahiplenme ve koşulluluk ilkesinin her ikisinin tutarlılığının ancak süreçlere ve sonuçlara hassasiyet gösterilmesi ile mümkün olabileceği vurgulanmaktadır. Bunu gerçekleştirmenin kolay olmadığı da belirtilmektedir (Boughton, 2006: 32).

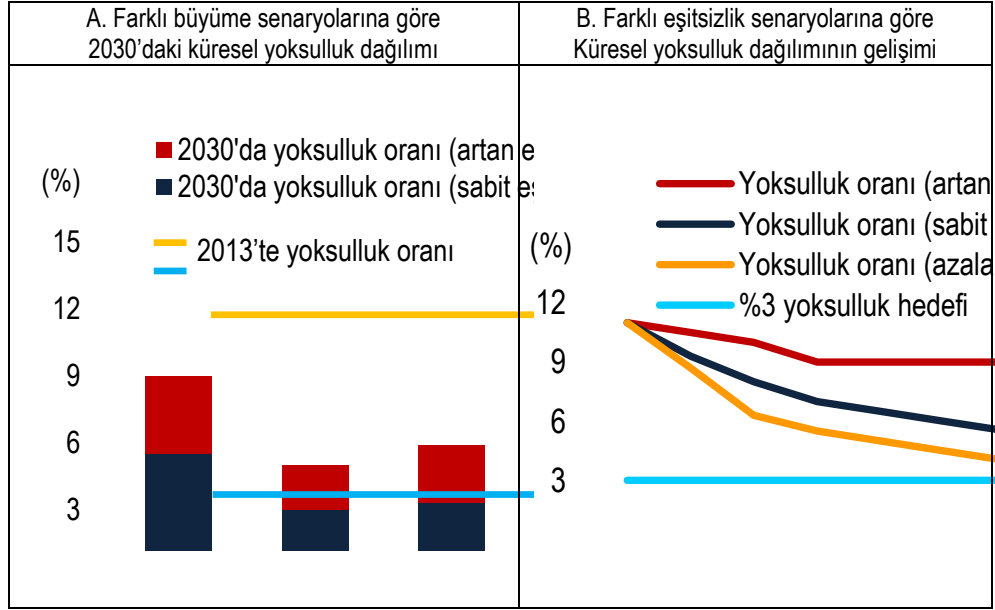
Dünya Bankası'nın son zamanlarda sıklıkla üzerinde durduğu ve raporlarında yer verdiği yoksulluğun azaltılması yolundaki 2015 ve 2030 hedefleriyle uyumlu olarak tüm dünya ülkelerinde gayri safi yurtiçi hâsıla'da (GSYH) meydana gelen artış, yoksulluğun azaltılmasında kayda değer bir ilerleme olduğunu göstermektedir. Dünya genelinde yaşam standardının arttığı ve yoksulluk sınırı altında yaşayan nüfusta belirgin bir azalma olduğu aktarılmaktadır. Buna göre 1960 yılında yoksulluk sınırının altında yaşayan nüfusun oranı %57 iken, GSYH'deki genel artış sayesinde bu oranın sırasıyla 1990'da %36,4'e, 2011'de %14'de ve 2013 yılında da %11'e gerilediği belirtilmiştir (World Bank, 2017b: 20-46).

Dünya Bankası senaryolarına göre yoksulluğun azaltılmasının açılımı şöyledir: Büyüme, yoksulluğun azaltılmasında merkezi konumdadır. Eğer küresel büyüme oranı kişi başına %4 olursa ve bu oran sürdürülebilirse, böyle bir büyüme oranı, küresel toplumda 2013 yılında yoksulluk sınırı altında yaşayanlar oranını 2030 yılı itibarıyla %3'e düşürecektir. Bununla birlikte, temel alınan senaryo, büyümeye odaklı makroekonomik politikalar geliştirilmesini ve yapısal açıdan reformları vurguladığından bu büyüme oranını (dünya genelinde %4) yakalamanın oldukça meydan okuyucu olduğu da belirtilmektedir (World Bank, 2015: 15).

önceliklerine göre belirlenerek maliyetlerin çıkarılmasını içeren rapor.

Şekil 1’de, geçmiş farklı dönemlerde gözlemlenen büyüme oranlarına göre ve üç farklı eşitsizlik senaryosuna göre yoksulluğun azaltılması ile ilgili tahminleri içeren Dünya Bankası grafiği yer almaktadır. Hem IMF hem de Dünya Bankası danışmanlık yaptıkları gelişme yolunda ilerleyen ülkeler ile az gelirli

ülkelerle yaptıkları çalışmalarda, özellikle son birkaç yılda gelir dağılımı eşitsizliğinin giderilmesine daha çok vurgu yaptıkları ve seçilen pilot ülkelerde başarıya ulaşan uygulamalarını diğer ülkelere taşıyabilmek adına işbirliği yaptıkları görülmektedir. Bu işbirliklerini de son yıllardaki yıllık raporlarında sıklıkla vurgulamaktadırlar.

Şekil 1: Çeşitli yıllar arasındaki büyüme oranları ve farklı eşitsizlik senaryolarının yoksulluğun azaltılmasına olan etkileri.

Kaynak: Dünya Bankası Ocak 2017 Raporu (World Bank, 2017b: 46).

Şekil 1’in açılımı aşağıdaki gibidir:

A. Küresel yoksulluk düzeyi günlük \$1,90 altında yaşayanlar olarak belirlenmiştir. Simülasyonlar 113 GOÜ ve gelişme yolunda olan ülkelere dayalıdır. “2030’da yoksulluk oranı (sabit eşitsizlik)” her bir ülkenin en alt gelir düzeyindeki %40’ın kişi başına gelir artışı ile genel nüfusun kişi başına ortalama gelir artışının eşit olduğu senaryosuna dayalıdır. “2030’da yoksulluk oranı (artan eşitsizlik)” her bir ülkenin en alt gelir düzeyindeki %40’ın kişi başı gelir artışının genel nüfusun kişi başına ortalama gelir artışından her yıl için %2 daha düşük olduğu senaryosuna dayalıdır.

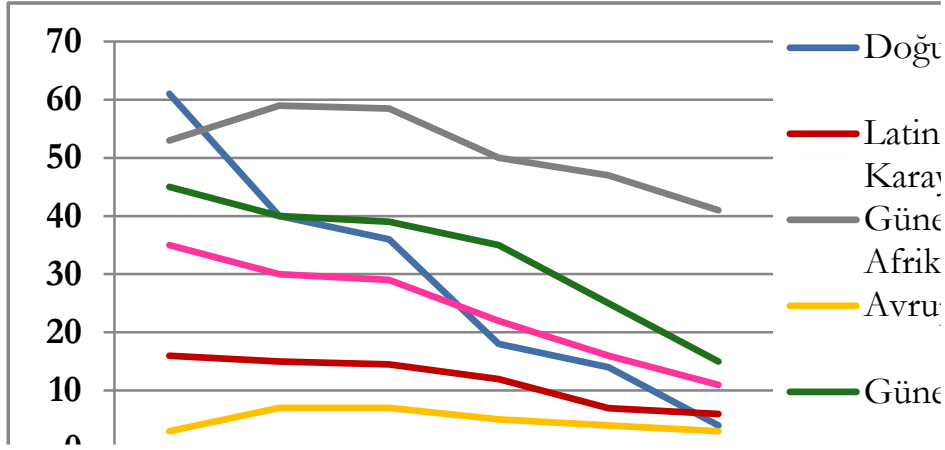
B. 2014-30 evresi boyunca kişi başına gelir artışının her bir ülkenin 1990-2008 yılları

arasındaki uzun dönemli ortalamasına denk olduğu varsayılmıştır. “Yoksulluk oranı (artan eşitsizlik)” her bir ülkenin en alt gelir düzeyindeki %40’ın kişi başı gelir artışının genel nüfusun kişi başına ortalama gelir artışından her yıl için %2 daha düşük olduğu senaryosuna dayalıdır. “Yoksulluk oranı (sabit eşitsizlik)” her bir ülkenin en alt gelir düzeyindeki %40’ın kişi başına gelir artışı ile genel nüfusun kişi başına ortalama gelir artışının eşit olduğu senaryosuna dayalıdır. “Yoksulluk oranı (azalan eşitsizlik)” her bir ülkenin en alt gelir düzeyindeki %40’ın kişi başı gelir artışının genel nüfusun kişi başına ortalama gelir artışından her yıl için %2 daha yüksek olduğu senaryosuna dayalıdır.

Kendi kurumunun 2017 raporunun giriş bölümünde paylaştığı bilgilerin ardından

Dünya Bankası Başkanı Jim Yong Kim, yoksulluğun azaltılması çabalarının önündeki engellere rağmen olumlu değişimlerin mümkün olduğunu belirttikten sonra, her ne kadar reform çabalarının aralıksız devam ettirilmesi gerekse de uluslararası toplumun, yoksulluğun azaltılması çabalarını yerel kurumlar vasıtasıyla desteklemede daha etkin rol alabileceğini vurgulamıştır. Daha sürdürülebilir bir kalkınmanın kalıcı olması için daha etkin tedbirler alınarak çaba gösterilmesi gerektiğinin de altını çizmiştir. (World Bank, 2017a: 2-3)

Anlaşıldığı gibi, Dünya Bankası'nın saptadığı ve yoksulluğun giderek azalmasına dayanak aldığı yoksulluk sınırı, günlük \$1,90'ın altında yaşayanlar olarak belirlenmiştir. Buna göre, yukarıda da söz edildiği gibi aşırı yoksulluğun azaldığı yönündeki göstergelere dayanılarak yine Dünya Bankası tarafından hazırlanmış olan Şekil 2, bölgelerde ve dünya genelinde 1990-2013 yılları arasında değişen gidişatın genel resmini yansıtmaktadır.

Şekil 2: Yoksulluk sınırının altında kalan bireylerin, 1990-2013 yılları arasında bölgelerde ve dünyada genel nüfusa oranı.

Kaynak: IMF Fiscal Monitor: Tackling Inequality October 2017

Dünya Bankası'nın yoksulluğun azaltılması yönünde günümüzdeki hedefleri gözden geçirildiğinde BM'nin Milenyum Kalkınma Planı hedefleriyle uyumlu olduğu görülmektedir. Dünya Bankası, mevcut gelir dağılımı değişmedikçe ve GOÜ ile gelişme yolunda olan ülkelerde 2003-2008 arasında yaşanan yüksek büyüme oranı yeniden yakalandığı takdirde, aşırı yoksulluğun 2030 yılı için hedeflenen %3 oranına inebileceğini öngörmektedir. Bununla birlikte, 2015 yılında gözlemlenen düşük büyüme hızı devam ederse veya gelir dağılımındaki eşitsizlik artarsa, aşırı yoksulluğun bu hedefin çok üstünde olacağı tahmin edilmektedir. 2030 yılı için hedeflenen orana ulaşılabilmesinin

sürdürülebilir büyüme ile gelir eşitsizliğinin azaltılması yolunda kararlı stratejik adımlara bağlı olduğu da belirtilmektedir (World Bank, 2017b: 46).

Yukarıda belirtilen kararlı stratejik adımların; sosyal güvenlik ağına, insan sermayesine ve yapısal gelişime odaklı yurtiçi politikaları içerdiği, bununla birlikte ülkenin ayırt edici özelliklerinin ötesinde, başlıca politika alanlarının; ilk çocukluk dönemi gelişimi, herkesin ulaşabileceği sağlık bakımı, nitelikli eğitime kolay erişim, nakit transferlerinin belgelendirilmesi, kırsal bölgelere yönelik yol ve elektrik yatırımı ve son olarak vergilendirme olduğu da ifade edilmiştir. Bu stratejilerin iyi tasarlanması durumunda,

diğer etmenler olmadan hem eşitsizliğin hem de yoksulluğun azaltılmasında önemli adımlar atılabileceği de eklenmiştir (World Bank, 2017b:20-46). Fakat Dünya Bankasının en çok eleştiri aldığı konulardan biri de bu adımların yeterince gözetilmediği doğrultusundadır. Bazı ülkelerde bu adımların uygulanmasında önemli aksamlar olmasına rağmen, yoksulluğun azaltılması yönündeki programların sürdürüldüğü belirtilmiştir. Ayrıca bazı durumlarda programların bu koşullar altında sürdürülmesinin yoksulluğun azaltılması yönünde ülkeye giren paranın programa yönelik olarak kullanılmak yerine öngörülmeven savunma harcamalarına kaymasına veya yolsuzluğa neden olduğu da bilinmektedir.

En şiddetli yoksulluğun yaşandığı ve yoksulluk sınırı altında yaşayanların nüfusun %40'tan fazlasını oluşturduğu Güney Sahara Afrika bölgesinde gösterilen çabaların daha etkili sonuçlar vermesini sağlamak, sözü edilen bölge ülkelerinin BW kurumlarında alınan kararlara daha etkin katılımını gerektirdiği görülmektedir. Bu bağlamda bakıldığında 53 Orta Afrika ülkesinin IMF'ye üye ülkelerin yaklaşık %25'ini oluşturmasına rağmen, 24 üyeli IMF İcra Direktörleri Kurulunda sadece 2 üye ile temsil edilmesi (Mminele, 2015:231) bu çabaların iyi sonuçlar vermesinin karşısındaki meydan okumayı yeterince gözler önüne serebilmektedir.

2030 yılına yönelik hedeflerde dünya ortalaması olarak alınan \$1,90'ın dünyanın her yanında farklı olan günlük satın alma gücünün (aylık \$57) bu senaryolarda çok az hesaba katıldığı ve bununla birlikte yoksulluk sınırının çok düşük tutulduğu da görülmektedir. Ayrıca, günümüzde satın alma bakımından yoksulluğun sadece gelişme yolunda olan veya GOÜ'le sınırlı kalmadığı, gelişmiş ülkelerde de giderek arttığı savunulmaktadır. 2030'a gelindiğinde, alınmış olan bu ölçünün yeterli olup olmayacağına da yeterince açık olmadığı anlaşılmaktadır.

Öte yandan uluslar arasındaki gelir farklılıklarının kayda değer ölçüde arttığı belirtilmektedir. BM Üniversitesi Kalkınma ve Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü, 2006'da gelir dağılımına yönelik eşitsizliğin uluslararası kapsamdaki konumunu araştırdığı raporunda gelir düzeyine değil ilk defa ülkelerin servet düzeyine odaklanmıştır. Bu raporun, BM'nin Milenyum Kalkınma Planının başat hedefini oluşturan yoksulluğa karşı verilen çabanın hassasiyet derecesini yeniden açıkça vurguladığı anlaşılmaktadır. Çalışmada, dünya zenginliğinin Avrupa'da, Kuzey Amerika'da ve Asya-Pasifik bölgesinde bulunan Avustralya ve Japonya gibi ülkelerde yoğunlaştığı belirtilmektedir. Bu ülkelerin dünya hane halkı servetinin yüzde 90'lık bir payını ellerinde tuttıkları ifade edilmiştir. Dünya yetişkin nüfusunun yalnızca yüzde ikisinin servetinin, diğerlerinin yüzde 50'sinden daha çok olduğu, gezegen nüfusunun yalnızca yüzde 10'nunun küresel servetin yüzde 85'ini elinde tuttuğu vurgulanmıştır. Dünyamızın en varlıklı yüzde 30'unun ABD'de, yüzde 27'sinin Japonya'da olduğu belirtilmiştir (Çelik, 2007:6). Sözü edilen rapordan yaklaşık on bir sene geçmiş olmasına rağmen eşitsizliğin küresel sosyal refahı yeterince güçlendirebilecek derecede giderilememiş olmasına IMF ve Dünya Bankası raporlarında da değinilmektedir. Dünya gelir dağılımında olan bu eşitsizlik göz önünde bulundurulduğunda, dünyadaki nüfusun önemli bir çoğunluğunun refah seviyesinin düşük olduğu görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında yoksulluğun ve eşitsizliğin azaltılmasında çok daha bütünsel bir yaklaşımın ve küresel bir işbirliğinin gerekliliğinin ve farkındalığının önemi bir defa anlaşılmaktadır.

3.2. Dış Yardımın Beklenen ve Beklenmeyen Sonuçları

BW kurumlarının her ikisinin de borç alan gelişme yolunda ilerleyen ülkelerde kendi politikalarını uygularken, bu ülkelerin yerel koşullarını yeterince gözetmedikleri de öne sürülmektedir. Üye ülkelerde gerçekleştirilecek eylemleri destekleyecek olan kamu personelini ve yetkilileri,

piyasayı ve egemen olan siyasi gidişi yerinde gözlemek üzere uzmanlarını yönlendirmedikleri belirtilmektedir. Yerel gidişattan tamamen habersiz olan kendi yetişmiş iktisatçılarına sağladıkları tavsiyelerle yetindikleri ve bu kişilerin uyguladığı reçetelerin önemli sorunlara neden olduğu da ifade edilmektedir. Örneğin Pakistan’da uygulanan yapısal reformların yoksulluğu azaltmada pek iç açıcı olmadığı, neoliberal özelleştirme reformlarının işsizliğin artmasına neden olduğu ve özellikle yoksulların gıda maddelerini satın alma gücünü düşürdüğünden, tarım sektöründeki serbestleştirmeden en çok etkilenenlerin de kadınlar olduğu ifade edilmiştir. Pakistan söz konusu olduğunda, bu reformların uygulanmasının yoksulluğu azaltmaya yardımcı olmadığını anlaşılmıştır (Ahmed, 2017:9). Benzer sonuçların başka ülkelerde de gözlemlendiği not edilmiştir. Bu nedenle BW kurumlarının bazı ülkelerdeki çabalarının iyi sonuçlar vermesi ve başkalarında vermemesinin en önemli nedenlerinden birinin ülkelerin iç dinamiklerini yeterince göz önünde bulunduramayışları olduğunu yeniden vurgulamak yerinde olacaktır.

Banka’nın ve IMF’nin GSYH’nin ve GSYH’deki büyümenin kalkınmanın tek göstergeleri olduğu kanısına gereğinden fazla odaklandığı tartışılan bir diğer konudur. Böyle bir odaklanmanın oldukça sınırlı olduğu savunulmaktadır. Eğer böyle bir büyümeden elde edilen yararlar, sadece az sayıdaki egemen ve ayrıcalıklı bir gruba değil de sağlık, eğitim ve altyapı gibi halkın geneli için kalkınmaya neden olacak alanlara aktarılmazsa, bu tür bir kalkınmanın büyüme olarak tanımlanamayacağı ifade edilmektedir (Abouharb ve Cingranelli, 2006: 208). Ayrıca büyümenin olumlu etkisinin yoksulluğu azaltma çabalarına yararı kabullenilse dahi yoksulluğun azaltılmasına yönelik etkisinin büyümenin gelir dağılımına olan etkisine bağlı olduğu ve büyüme gelirin dağılımında adaletsizlik oluşturuyorsa, büyümenin yoksulluğu azaltma etkisinin düşük olduğu

savunulmaktadır (Yanar ve Şahbaz, 2013: 59).

Yoksulluğun ve eşitsizliğin azaltılması yönündeki dış yardımın, borç alanlar üzerindeki etkilerinin iki yönlü olarak, hem olumlu hem de olumsuz olabileceği, savunulan bir başka görüştür.

Bu görüşe göre:

Olumlu Etkiler: Yatırımlar ile döviz açıkları arasında olan farklar azaltılarak büyümenin desteklenebileceği; karşı karşıya kalınan zararların gıda yardımları ve acil nitelikteki diğer yardımlarla azaltılabileceği ve teknolojik gelişmenin teknik yardımlar ile desteklenebileceği ifade edilmektedir.

Olumsuz Etkiler: Yardımların, borç alan ülkelerin siyasal bağımsızlıklarını etkilediği yönünde şikâyetlerde bulunmalarına sebep olabileceği; politik ve strateji dürtüleriyle sağlanan dış yardımların durumdan kötü anlamda yararlanmayı amaçlayan diktatörleri destekleyebileceği (Kongo örneği); ekonomik bozulmalara sebep olabileceği (örnek olarak milli para biriminin olağanüstü seviyede değerlendirilerek borç almakta olan devletlerin ihracattaki rekabet gücünü zayıflatabileceği ve gıda yardımının ülkedeki tarım faaliyetlerini baltalayabileceği belirtilmiştir); sağlanan tahsisli kredilerin (tied credits) borç alan ülkelerin uygun fiyat ve uygun kalite ile satın alma olasılığını araştırma olanağına izin vermediği; yardımların teknik yardımların dışında “balık yakalanılmasını” öğretmeden, tüketicilere “balık verdiği”, bu nedenle sağlanan desteklerin sona ermeyen “yardım bağımlılığının sürekliliği” sendromuna neden olabileceği ifade edilmiştir (Tüylüoğlu, 2016: 7).

Yukarıdaki paragraflarda paylaşılanların biraz daha toparlanabilmesi amacıyla bir alıntının eklenmesi yararlı olacaktır. Bu alıntı, IMF’nin kendi denetiminde hazırladığı ve akademisyenler, sivil toplum kuruluşları, hükümet görevlileri ve diğer bireylere yönelttiği “IMF koşulluluk ilkesinden vazgeçmeli midir?” sorusuna aldığı yanıtların düzeltilmeden derlendiği

bir derlemenin değerlendirme bölümünden alınmıştır:

“...Görünüşe göre eğitim, sağlık ve askeri harcamalar IMF'nin sorumluluğunda olan mali politikaların öğeleri olarak belirlenmiştir. Yoksulluk yönündeki iyileştirmeler dolaylı olarak büyümeyle (bu ilişki her durumda zorunlu olmamakla birlikte) ilişkilendirilmiştir ve daha doğrudan olarak ise Dünya Bankası'nın alanında olan sosyal güvenlik ağı ile. Ancak tüm ülkelerde karşılaşılmaya başlanan çevresel meseleler üzerinde koşulları değerlendirmek ve zorunlu tutmak üzere şimdilerde açık bir düzenleme yapıldığı görünmemektedir. Fon'un tüm bu alanlardaki gidişi göz önünde bulundurabileceği bir yöntemi olmalıdır. Çünkü bu, Fon-destekli programların esas anlamda geçerliliği için veya geçerlilik kazanabilmeleri için gerekli olan yüksek nitelikli sürdürülebilir büyüme ve yoksulluğu azaltma hedefleri için yaşamsaldır. Finansal kaynaklar çok yönlü olarak kullanılabilirliğinden, Fon'un, sözü edilen bu diğer alanlardaki durumlarını göz önünde bulundurmadan ülkelerin ödemeler dengesini desteklediği kendi ilkel dönemine dönüş yapmamalıdır. Askeri yapılanma halindeki veya çürük çevre politikaları olan bir ülkeyi finanse etmek, böyle bir ülkenin yıkıcı amaçlarına katkıda bulunmakla eş anlamlıdır ve bu da ekonomik açıdan temelsiz olmakla kalmayıp aynı zamanda etik de değildir” (Galbis, 2001: 206)...

2001 yılında yayınlanan bu derlemeden bu kadar zaman geçmesine ve şimdilerde IMF'nin de bu yönleri daha çok göz önünde bulundurduğunu kendi raporlarında açıklamasına rağmen, yukarıda yer alan son dönem Pakistan örneğinde de olduğu gibi bu yönlerin halen eleştiri konusu olması, IMF'nin kendi bakışında çok daha hızlı değişim geçirmesi gereğinin altını çizmektedir.

3.3. Yoksulluğun ve Eşitsizliğin Azaltılmasında İyi Yönetişimin Önemi

Dünya Bankası, yoksulluğu azaltma programlarının yöneldiği bazı az gelişmiş ülkelerde yozlaşmaya karşı etkin

stratejilerin uygulamaya konulmadığını ve yeterli önlemin alınmadığını belirtmekte ve parasal yardımların yoksulluğu ne derece azalttığını veya eşitsizliğin ne derece giderilebildiğini gösterebilecek yeterli veriye ulaşılamadığını not etmiştir. Banka'nın 2017 kalkınma raporunun bu ve bunlara benzer sebeplerle ve GOÜ'nün geçirdiği/geçirmekte olduğu zor dönemlerin “yönetişim ve yasalar” teması üzerine hazırlandığını vurgulamıştır. Yönetişimin geliştirilmesinin günümüzün kalkınma zorluklarının göğüslenmesine önemli bir destek olacağı, günümüzün GOÜ'nün karşılaştığı şiddet, yavaş büyüme, yozlaşma ve “doğal kaynakların kargıması”³ gibi meydan okumaların eninde sonunda üstesinden gelinmesine katkıda bulunabileceği belirtilmiştir. Bunun için devlet ve devlet dışı tüm aktörlerin etkileşim içerisinde olarak politika tasarımlarının ve yürütmelerinin, yani yönetim içerisinde olmalarının öneminin altı çizilmiştir (World Bank, 2017a: 2-3).

Küreselleşmenin, uluslararası ekonominin hızlıca büyümesini beslediği, böylelikle insanların yaşam seviyesini arttırdığı, sayısız kişinin yoksulluk zorluğundan sıyrılmasını kayda değer ölçüde katkı sağladığı, öte yandan beraberinde yine küresel boyutta olan çevre sorunlarını, eşitsizliği, etniksel çatışmaları ve kitlesel silahlanmayı da getirdiği ifade edilmektedir. Ayrıca, küreselleşmenin devletlerarası ve devlet içi eşitsizlikleri de arttırdığı savunulmaktadır. Giderek artan eşitsizliğin, günümüzün birçok küresel

³ Doğal kaynakların ülke halkının yararına sunulmasındansa, yalnızca kayırılan ayrıcalıklı bir grubun (genellikle siyasi kökenli) kontrol edişine ve yararlanışına özgülenmesi ve bunun sonucunda doğal kaynaklardan uzun vadede ekonomiye getirilecek yarardan ülkenin mahrum kalması durumuna atıfta bulunmaktadır. Ayrıca doğ kaynakların uygun kullanılmamasının insan kaynağı eğitiminin ve birikiminin önündeki önemli engellerden biri olduğu da belirtilmiştir. Ülkede güçlü kurumların yerleşmiş olmasının, o ülkedeki doğal kaynak zenginliğinin yüksek insan kaynağı birikiminin oluşmasına ve nispeten daha ileri seviyede bir kalkınma düzeyi yakalanmasında etkin olabileceği ifade edilmiştir (Rodrik, 2013: 53).

sorunun kaynağı olduğu da belirtilmektedir. Bu küresel problemlerin nitelik olarak ülkelerin tek başlarına çözebilecekleri problemler olmadığı ve çözümünün, devletler, uluslararası kuruluşlar, sivil toplum örgütleri ve vatandaşlar arasında oluşturulacak bir işbirliğini gerektirdiği vurgulanmaktadır (Vurdu, 2008: 79).

3.3.1. İyi Yönetişim Nedir?

Küreselleşmeyle birlikte yönetim anlayışının da köklü değişime uğradığı ifade edilmiştir. Yönetişim, içinde bulunduğumuz yüzyılda, yönetsel alanda gerçekleşen bir devrim olarak nitelendirilmiştir ve her aşamadan gelen insanın yönetimi etkileyebildiği, ortak yönetim işi olarak ifade edilmektedir. Yönetişimin; yönetimi, iletişimi ve etkileşimi de içerdiği, gelişmişlik açısından yönetimden daha iyi bir sistem olduğu, ortak olarak yönetmeği yansıttığı vurgulanmaktadır (Çetin, 2007: 1232). Muhtemelen yönetişimin, insanlık

evriminin yönetim alanında geldiği son noktayı çağrıştırdığını belirtmek yanlış olmayacaktır.

Küresel Yönetişim Komisyonu, yönetişimin tanımını şöyle yapmıştır: “Yönetişim, Kurumların, bireylerin, özel ve kamu sektörün birbirleriyle çatışma halinde olan farklı çıkarlarının ortak hareketle tek odakta uzlaştırılma kanallarının bütünüdür”. Bu açıdan bakıldığında küresel yönetişimin; devlet kurumları, sivil toplum örgütleri, bireyler ve uluslararası kuruluşların ortaya koyduğu işbirliğinin ve çıkarlarının ortaklığı kapsamında, küresel boyuttaki sorunlara çözümler getirilmesini ve gezegenimizin refah düzeyinin artırılmasını, ayrıca oluşturulan refah düzeyinin adaletle paylaştırılmasını, insanlık yaşamının seviyesinin yükseltilmesini amaçladığını söyleyebiliriz (Vurdu, 2008: 71). Aşağıda yer alan tablo 1’de yönetişim ve yönetim arasındaki bazı farkların yansıtılması amaçlanmıştır.

Tablo 1: Yönetişim ve yönetim arasındaki bazı farklar

Yönetim	Yönetişim
→ Kapsamı daha dardır.	→ Gönüllü hükümet dışı kuruluşları içermesi açısından kapsamı daha engindir.
→ Yönetim tepeden inmedir.	→ Dağınık sistemlerin yönlendirmesini kapsar.
→ Basit sistemlere yöneliktir.	→ Uyum oluşturma sürecidir.
→ Kararlar işlevsellik üzerinedir.	→ İşbirliğine dayalı olarak analiz ve planlama yapılır.
→ Planlanan işler uygulanır	→ İlişkiler yatay düzlem üzerindedir.
→ İlişkiler hiyerarşik sistem üzerinedir.	

Kaynak: (Çukurçayır ve Sipahi, 2003: 47)

3.4. Mikro Kredi Yöntemi

Yeterli yaygınlığa henüz ulaşamamış olsa da yoksulluğun azaltılması çabalarında oldukça etkili bir yöntem olarak görülen ve dünyada başta Asya’nın doğusu olmak üzere uzun zamandır uygulanan mikro kredi yönteminin de daha etkin biçimde kalkınma stratejilerine eklenmesinin çok yararlı olabileceğini vurgulamak ve kısaca da olsa değinmek yerinde olacaktır.

Mikro kredi yöntemi, kendisini sefalet ve açlıkla savaşmaya adanmış, Bangladeşli Muhammed Yunus’un 1970’li yıllarda

mikro kredi yöntemiyle işleyen Grameen (köy) bankasını kurmasıyla başlamıştır. Bu banka ipotek gözetmeden ortak kefalet ile grup üyelerinin iş kurlarını desteklemek üzere küçük krediler vermiştir. Kurulan bu bankanın kısa bir zamanda yoksulluğun azaltılması yönünde oldukça kayda değer başarıya ulaştığı kaydedilmiştir (Ertuna, 2010: 16).

Özellikle makroekonomik kalkınma stratejilerinin yeterli başarıyı gösterememiş olması ve yoksulluğun, eşitsizliğin ve hatta açlığın azaltılmasında istenilen hedeflere ulaşılamamış olması, yeni stratejilerin

oluşturulmasını ve denenmesini gerektirmiş, 1970’li yıllardan itibaren özellikle bazı AGÜ’de uygulanıp başarılı sonuçlar vermeye başlayan mikro kredi yönteminin bu tip ülkelerde yaygınlaştırılması çabalarında artışlar gözlenmiştir. Mikro kredinin kısa bir tanımı şöyle yapılabilir: Mevcut mali sistemdeki kredi ve tasarruf olanaklarının toplumda bulunan yoksul kesimlerin yararına olacak biçimde genişletilmesine denir. Asya Kalkınma Bankasının 2000 yılında yaptığı tanım da şöyledir: Genişçe bir yelpazede sunulan, para yatırılması, transfer edilmesi, kredi veya yatırım araçlarının kullanılması gibi bankacılık hizmetlerinden az geliri olan hane halkının yararlanabilmesidir. Günümüzde BM kalkınma programının yıllık raporlarının birçoğunda mikro kredinin kalkınmanın sağlanması ve yoksullukla mücadele stratejilerinde ülkelere tavsiye edildiği ve bazı ülkelerde BM tarafından bizzat uygulandığı ve başarılı sonuçlar alındığı bilinmektedir. Bunun yanı sıra 2005 yılı, BM Kalkınma Programı tarafından Uluslararası Mikro Kredi Yılı olarak ilan edilmiştir (Çak, 2007: 31).

Tüm bunlara ek olarak, özellikle son on beş yıl içerisinde başarılı ülke uygulamalarının ardından AGÜ’de istihdam imkânlarının artırılması, yoksul kesimin gelir getirici farklı ekonomik etkinliklerle ilgilenmelerinin sağlanması ve bu sayede gelir çeşitliliği yaratılması vb. amaçların gerçekleştirilmesi için mikro kredi sisteminin Dünya Bankası tarafından geniş ölçüde teşvik edildiği görülmektedir (Çak, 2007: 30).

4. KÜRESEL EKONOMİK KRİZLER VE BW KURUMLARININ PROFİLLERİNE OLAN ETKİLERİ

BW İkizlerinin AGÜ ve GOÜ’de yoksulluğun azaltılması ve eşitsizliğin giderilmesi sürecine katkıları ile birlikte; yaşanan küresel ekonomik krizlerin de içinde bulunduğu nedenlerle borçlanma stoku ve yoksulluğun artışı sürmektedir.

Son zamanlardaki yoksulluğun azaltılması yolundaki çabalara önemli bir engel de 1930’lu yıllarda gerçekleşen büyük buhran’dan bu yana en büyük ve hatta küresel açıdan daha yıkıcı sonuçlar doğuran ve yoksul, gelişmekte olan veya sanayileşmiş her ülkede kendini hissettiren 2007-2008 küresel ekonomi krizinin bu boyutuyla önceden tahmin edilememiş olmasıdır. Bir kısım uluslararası siyasal ekonomi uzmanları, bazı belirtilerini fark edip bunları dile getirmiş olsalar da bu belirtilerin küresel bir krize yol açabileceği anlaşılamamıştır. Bu kriz sırasındaki zincirleme etkiyle birçok ülke ekonomisi çökerken uluslararası alanda faaliyet gösteren önemli finansal kuruluşların bazıları ulusallaşmış bazıları da büyük miktarda parasal destek ile ayakta kalabilmişlerdir. Her ne kadar sözü edilen krizden sonra bir dizi önlem alınmışsa da bunların yeterli olup olmadığı ancak bir sonraki kriz olasılığında anlaşılabilecektir (Helleiner, 2011: 68, 84-85). Bu krizin etkisinin yoksulluğun azaltılması yönündeki çabaları oldukça olumsuz yönde etkilediği yukarıda paylaşılan şekillerde de görülebileceği gibi BW raporlarında sıklıkla vurgulanmaktadır.

Bird ve Rowlands sözü edilen küresel krizin IMF’nin profiline çok az etkide bulunduğunu savunmaktadır. Krizin gelişmiş ekonomilerdeki ve özellikle de ABD’deki finansal sektörlerden ortaya çıkarak yayıldığını belirtmektedirler. Bu krizin, ancak IMF’nin finansal krizleri öngörmesindeki ve önlemindeki yetersizliğinin daha da çok sorgulanmaya başladığını vurgulamaktadırlar. Tüm bunlara ek olarak, Doğu Asya krizinin ardından Finansal Sektör Değerlendirme Programı’nın (Financial Sector Assessment Program) devreye sokulmasına rağmen bu programın bağlayıcı olmadığı ve ABD’nin de bu programa katılmama kararı almış olduğunu ifade etmektedirler (Bird ve Rowlands, 2010:133).

Her bir finansal kriz sonrasında uluslararası para sisteminin ve yönetişiminin yeni gerçekliklere uyarlanması gerektiği hususunda genel bir mutabakat oluştuğu

belirtilmektedir. Fakat her şeyin yeniden yoluna girmiş gibi görünmesiyle birlikte reform konusundaki bu hevesin solduğu ifade edilmektedir. Maalesef bir sonraki kriz baş gösterdiğinde ise dünyanın yeniden harekete geçtiği ve sarsıntıların daha şiddetli olmaya meylettiği ve reformun önündeki zorlukların çok daha karmaşık hale geldiği savunulmaktadır (Mminele, 2015:231).

Diğer yandan 2007-2008 yıpratıcı krizinin ardından, küresellemeyle ilgili endişeler artık sadece gelişmekte olan veya yoksul ülkelerin gündemini işgal etmekle kalmayıp sanayileşmiş ülkelerde de tartışılmaya başlanmıştır. Örneğin son zamanlarda belirsizleşen küresel koşulların borç veren ülkelerin bütçelerini etkilediği ve büyük olasılıkla etkilemeye devam edeceği savunulmaktadır. Küresel ekonominin daha çok bozulma olasılığının GOÜ’de borç sürdürülebilirliğini zora sokabileceği de ifade edilmektedir. Buna benzer ekonomik gelişmelerin gerçekleşebilme olasılığı karşısında, ihtiyaç oldukça bu tür kaynakların ulaşılabilirlik sorununun AGÜ ve GOÜ açısından gittikçe daha çok endişe kaynağı haline geldiği de vurgulanmaktadır (Tüylüoğlu, 2016: 23).

Genel olarak dünya ekonomisinin düzenli işleyişi bağlamında beklentilerle kurulan IMF’nin tüm ülkelerin gereksinimlerini gözeterek bütünleyici olarak bir dizi önlem alınmasına önayak olabileceği bir gücü, bakışı ve yöntemi olabilir miydi? Veya gelecekte olabilir mi? Bu açıdan bakıldığında siyasal ekonomi alanında daha kapsamlı bir anlayış geliştirerek küresel ölçekteki bir finansal krizi öngörmeleri açısından gelecekteki siyasal ekonomi uzmanlarına önemli bir görev yüklenmiş durumdadır.

5. BULGULAR

“Herhangi bir grup, komşularından soyutlanmış bir şekilde kendi esenliğini düşündüğünde, insanlığın kolektif yaşamı bundan dolayı acı çekmektedir. Bu temel gerçeğin reddi, herkesin çok aşına olduğu

sorunlara yol açar. Bireysel çıkar, ortak yararı kaybetme pahasına baskın çıkmaktadır. Makul olmayan aşırı miktarlarda servet yığılmaktadır ve bu, yoksulluğun ayıplanacak derinliklerine yansımaktadır...”

Daniel Perell (BM Sosyal Kalkınma Komisyonu Başkanı)

“Sürecin bir parçası olmak için insanları güçlendirmek, mekanik bir şey değildir; çünkü insanlara saygı duyarsınız, insanın saygınlığının ve değerinin mutlak surette gerekli olduğunu anlarsınız. Yoksulluk içinde yaşayan insanlar saygınlıklarını, kendilerini içinde buldukları durumdan dolayı kaybetmediler ve kendilerini sayısal birer veri olarak görmüyorlar.”

Juan Somavia (Uluslararası İş Örgütü eski Genel Direktörü)

Bu bölümde anılması uygun görülen ve çalışmada elde edilen bulgularla paralellik gösteren yukarıdaki ifadeler 29 Ocak - 7 Şubat 2018 tarihleri arasında gerçekleştirilen ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik stratejilere odaklanan BM Sosyal Kalkınma Komisyonunun 56. oturumuna yansıyan konuşmalardan alınmıştır (<http://www.un.org>). Aşağıdaki bulgular da bu oturumun kapsamına giren diğer ifadelerle de uyumludur.

Yoksulluğun azaltılarak sona erdirilebilmesi, ne kadar özenle ve yetkinlikle tasarlanıp uygulansalar da sosyo-ekonomik politikalarda iyileştirmeler yapılmasından daha fazlasını istemektedir. Yoksulluk konusunun nasıl anlaşıldığının ve yoksulluk konusuna yaklaşımın derinlemesine yeniden düşünülmesini gerektirir.

Yoksulluğun azaltılması ve ortadan kaldırılması sorunu ne kadar meydan okuyucu olsa da kendi temelinde sadece dünya kaynaklarına erişimi yaygınlaştırma sorunu olmadığı altı çizilmelidir. Daha önce hiç girililmemiş boyutlarda bir yapısal ve toplumsal dönüşüm çabasının ortaya konulmasını gerektirmektedir. Bütün sistemi etkileyen seviyede, ‘yeterince para

yok' varsayımının kendi temelinde yerkürenin konuyla ilgili gerçekliklerinin doğru yorumlanmasını engellemekte olduğu anlaşılmaktadır. Yerkürenin kaynakları giderek artan bir biçimde toplumun belirli katmanlarında toplanmaya devam etmektedir. Bu bağlamda ele alındığında asıl meydan okumanın, kaynakların sınırlılığı olmadığı, daha çok kaynakların dağılımının yeniden gözden geçirilmesini gerektiren seçimler ve değerler olduğu görülmektedir.

İyi yönetim kavramının ve bakışının getirdiği yeni olanaklardan yararlanılarak dünya sorunlarının çözümleri için alınacak kararlara bu sorunlardan en çok etkilenen bireylerin ve toplumlarının katılması, en karmaşık meydan okumalara dahi çözüm bulma engin kapasitesini ortaya çıkarabilecek güçte olabilir. Böyle bir yaklaşımın meydana getirilmesi sosyal adaleti öngören ve her türlü önyargıdan arındırılmış yeni düşünce ve bakış örneklerinin benimsenmesiyle gerçekleştirilebilir. Çünkü dünyayı değişime ve dönüşüme uğratma düşüncesi ve bakışı insanın ve onun evriminin önemli bir özelliğidir.

Küreselleşmenin insanlık dünyasının ekonomik yaşamına kazandırdığı yararlar ne kadar kayda değer olsa da, diğer yandan şimdiye kadar eşi görülmedik şiddette eşitsizliği ve yoksulluğu da beraberinde getirdiği bilinmektedir. Küreselleşmenin, sayısız milyonların yoksulluk ve çaresizliğine neden olmaması adına, bütünsel bir bakışla ve küresel çaptaki bir işbirliği ile uluslararası denetim altına alınması gerektiği görülmektedir.

6. SONUÇ

Dünya Bankası ve IMF tarafından gösterilen çabaların yoksulluk ve eşitsizliğin azaltılması yönünde etkileri olsa da yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Yeterince kapsayıcı olamamaları, yoksulluğun ve eşitsizliğin daha çok hissedildiği ülkelerin karar alma mekanizmalarında yeterince yer alamıyor

olmaları nedeniyle Bretton Woods İkizleri bu ülkeler tarafından sıklıkla eleştiri almaktadırlar. Yoksulluğun ve eşitsizliğin çaresizliğe en çok neden olduğu 53 Orta Afrika ülkesinin IMF'ye üye ülkelerin yaklaşık %25'ini oluşturmalarına rağmen, 24 üyeli IMF İcra Direktörleri Kurulunda sadece 2 üye ile temsil edilmeleri bağlamındaki endişeler de sürmektedir.

Dünyanın en yoksul bölgelerindeki doğal kaynaklardan o bölgelerin insanlarından kat kat daha fazla yararlanan gelişmiş ülkelerin işbirliğine açık olarak, bütünleyici bir bakış açısıyla politika oluşturmalarına olan ihtiyacın acil bir durumun ötesine geçtiğinin altı çizilmelidir. Bu doğrultuda, dünya üzerinde gelir dağılımındaki eşitsizliğin, dünyadaki nüfusun önemli bir çoğunluğunun refah seviyesinin düşüklüğünün önemli bir göstergesi olduğu savunulmaktadır. Bu açıdan bakıldığında yoksulluğun ve eşitsizliğin azaltılmasında çok daha bütünsel bir yaklaşımın ve küresel bir işbirliğinin gerekliliğinin ve farkındalığının önemi vurgulanmalıdır.

Zengin ile yoksul arasındaki aşırı eşitsizlik, akut bir sıkıntı kaynağı olarak gezegenimizi istikrarsız bir durumda tutmaktadır. Bu durumun düzeltilmesine henüz yeterince etkili bir şekilde odaklanılmamıştır. Çözüm için bütünü kapsayan yaklaşımlar sergilenmelidir. Böyle bir sorunun çözümü, yepyeni açılardan bakılmasını gerektirmektedir. Bunun için tarafsız ve tüm dünyayı kapsayıcı bakış açılarıyla düşünüp hareket edebilen çeşitli bilim alanlarından oluşan uzmanlarla istişare edilmesi, sivil toplum kuruluşlarının bu çözümün bir parçası olabilmelerine olanak sağlanması ve bu sorunun doğrudan etkisi altında kalmış olan toplumların alınacak kararlara ivedilikle dâhil edilmesi sorunların gerçek doğasının anlaşılabilmesi ve hızlı çözüm için yararlı olacaktır. Bu, yalnızca aşırı yoksulluk ile eşitsizliğin önüne geçilmesi gereğine bağlı bir sorun değildir, Böyle bütünsel ve kapsayıcı bir bakış açısıyla hareket edilerek bir sorunun çözülmesi, gezegenimizde var olan başka birçok sorunun da çözümünü tetikleyebilecek bir evrensel davranış

biçimi olabilir. Bu bakış açısı ile böyle bir davranış biçiminin geliştirilmesi dahi

sorunun büyük bir bölümünü çözebilecek güçte olabilecektir.

KAYNAKÇA

1. ABOUHARB, M. R. & Cingranelli, David L. (2006) 'When the World Bank says yes, Determinants of Structural Adjustment Lending', *Globalization and the Nation State, The impact of the IMF and the World Bank Edited by Gustav Ranis, James Raymond Vreeland and Stephen Kosack*, (Taylor & Francis e-Library), sf. 204-230
2. AHMED, N., (2017) 'The Impact of Structural Reform Strategies of International Financial Institutions on the Rule of Law, Good Governance and Development in Pakistan', *Journal of Law, Social Justice & Global Development*, (University of Warwick: UK,
3. BM. [<http://www.un.org>], Erişim Tarihi: 07 Şubat 2018
4. BOUGHTON, J., (2006) 'Who's in Charge? Ownership and Conditionality in IMF-supported Programs', *Globalization and the Nation State, The impact of the IMF and the World Bank Edited by Gustav Ranis, James Raymond Vreeland and Stephen Kosack*, (Taylor & Francis e-Library), sf. 19-35
5. BIRD, G. & Rowlands, D. (2010) 'The IMF and the Challenges it Faces' *World Economics*, 11/4, October–December, 131-156
6. ÇAK, D. (2007) *Kalkınmanın Finansmanının Sağlanmasında Mikrokredi Yöntemi*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Fonu Tarafından Desteklenmiştir. Proje No: 1528, İstanbul
7. ÇELİK, F. (2007) 'Gelişmekte olan ülkelerde uygulanan IMF Programları ve Refah Devleti Anlayışı', *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 4/2
8. ÇETİN, G. N. (2007) 'Organizasyonlarda Etkileşim ve İletişim: Yönetişim', *Yerel Siyaset*, (2007) s.1-4
9. ÇUKURÇAYIR, M. A. ve Sipahi, E. B. (2003) 'Yönetişim Yaklaşımı ve Kamu Yönetiminde Kalite', *Sayıştay Dergisi*, Temmuz-Aralık 2003, Sayı 50-51, 35-56
10. ERDİNÇ, Z. (2007) 'Uluslararası Para Fonu -Türkiye İlişkilerinin Gelişimi ve 19. Stand-By Anlaşması', *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 18, 99-116
11. ERTUNA, Ö.(2010) 'Yeni Bir Kapitalizme Doğru', *MUFAD Muhasebe Finansman Dergisi*, (Ocak 2010), sf. 6-18
12. GALBIS, V. (2001) 'Comments on the IMF Paper, Conditionality in Fund-Supported Programs-Overview', *Should the IMF Abandon Conditionality?*, *External Comments and Contributions on IMF Conditionality*, (International Monetary Fund, September, 2001, sf. 205-210, Washington DC
13. GEDİKOĞLU, S. (2005) *IMF Destekli Yapısal Reformların Sürdürülebilir Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkinliği Ve Türkiye İçin Test Edilmesi*, Doktora Tezi, Aralık, 2005, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir
14. HELLEINER, E. (2015) 'International Policy Coordination for Development: The Forgotten Legacy of Bretton Woods', *UNCTAD Discussion Paper*,

- No. 221 (<http://unctad.org>: May 2015), Erişim tarihi: 08.06.2017
15. HELLEINER, E. (2011) 'Understanding the 2007–2008, Global Financial Crisis: Lessons for Scholars of International Political Economy', *The Annual Review of Political Science*, Volume: 14, (University of California: Berkeley, 2011), sf. 67-87
 16. İSMAİL, F. (2008) 'İktisadi Kalkınmayı Ticaret Sisteminin Merkezine Taşımak', *Dünya Ticaret Örgütü Doha Turu Çok Taraflı Ticaret Müzakereleri Ve Türkiye*, Editörler: M. Sait Akman, Şahin Yaman, TEPAV, sf. 81-99, Aralık 2008, Ankara
 17. İMİR, M. (2008) 'DTÖ Tarım Müzakereleri, Türkiye'nin Tutumu Ve Müzakere Sonuçlarının Türk Tarımına Olası Etkilerinin Nitel Bir Değerlendirmesi', *Dünya Ticaret Örgütü Doha Turu Çok Taraflı Ticaret Müzakereleri Ve Türkiye*, Editörler: M. Sait Akman, Şahin Yaman, TEPAV, sf. 133-156, Aralık 2008, Ankara
 18. LASTRA, R. M. (2001) 'The Bretton Woods Institutions in the XXI. Century', Chapter 3, *The Reform of the International Financial Architecture*, Edited by Rosa Maria Lastra, (Kluwer Law International: London, 2001)
 19. MMINELE, D. (2015) 'Perspectives on the Global Financial Architecture and the Future of the International Monetary System', *Bretton Woods: The Next 70 years*, Edited by Marc Uzan (Reinventing Bretton Woods Committee: sf. 231-237, 2015, New York
 20. ONGUN, M. T. (2002) 'GATT/WTO Sisteminde Sanayi Sübvansiyonları: Bir Değerlendirme', *Ekonomik Yaklaşım*, sf. 67-86
 21. RODRIK, D. (2001) 'Poor Countries in a Rich World', *The Globalization Paradox: Democracy and the Future of the World Economy*, W. W. Norton & Company, Inc., 2011, sf. 135-158 New York
 22. RODRIK, D. (2013) 'The Past, Present, and Future of Economic Growth', *Towards a Better Global Economy Project*, (Global Citizen Foundation: 2013)
 23. RODRIK, D. (2017) *Is Global Equality The Enemy Of National Equality?*, John F. Kennedy School Of Government, January 2017, Harvard University: Cambridge
 24. STEWART, F. & Wang, M. (2006) 'Do PRSPs Empower Poor Countries and Disempower the World Bank, or is it the Other Way Round?', *Globalization and the Nation State, The impact of the IMF and the World Bank*, Editors: Gustav Ranis, James Raymond Vreeland and Stephen Kosack, (Taylor & Francis e-Library: 2006), sf. 290-322
 25. TÜYLÜOĞLU, Ş. (2016) *Az Gelişmiş Ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Dış Borç Sorunu*, Mülkiye İktisadi Ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, Araştırma Raporu-13: (2016)
 26. IMF (2016), *Annual Report*, (International Monetary Fund Publications: Washington D.C., [Available online at: www.imf.org]. Erişim Tarihi: 02 Şubat 2018)
 27. IMF (2017a), *Annual Report*, (International Monetary Fund Publications: Washington D.C., [Available online at: www.imf.org]. Erişim Tarihi: 02 Şubat 2018)
 28. IMF (2017b), *Fiscal Monitor: Tackling Inequality October*, (International Monetary Fund Publications: Washington D.C., [Available online at: www.imf.org]. Erişim Tarihi: 02 Şubat 2018)

29. VURDU, A. (2008) ‘Küresel Yönetişim Ve Dünya Ticaret Örgütü’, *Dünya Ticaret Örgütü Doha Turu Çok Taraflı Ticaret Müzakereleri Ve Türkiye*, Editörler: M. Sait Akman, Şahin Yaman, (Tepav: Ankara, Aralık 2008), sf. 71-80
30. World Bank Group, (2015) *Global Economic Prospects, January 2015: Having Fiscal Space and Using It*, World Bank Group: Washington D.C
31. World Bank Group, (2017a), *World Development Report 2017: Governance and the Law*, World Bank Group: Washington D.C
32. World Bank Group, (2017b), *Global Economic Prospects, January 2017 Weak Investment in Uncertain Times*, World Bank Group: Washington D.C
33. YANAR, R. ve Şahbaz, A. (2013) ‘Gelişmekte Olan Ülkelerde Küreselleşmenin Yoksulluk ve Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkileri’, *Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8/3, 55-74, Eskişehir
34. YAVUZ, G. (2007) ‘Washington Uzlaşması Sonrasında Dünya Bankasından Bir Açılım Önerisi: Kapsamlı Kalkınma İçin Çerçeve’, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9/3, 181 – 196, Ankara